

ಬಿಲ್ಲ, ತುಳಸಿ, ಮಲ್ಲಿಗೆ, ತುಂಬೆ, ಜಲಾರಿ, ಜಾಜಿ... ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದಾಗ, 'ನೇರಳೆ ಇಲ್ಲವೋ' ಅಂದ. ಉಂಟೆಂದ. 'ಯಾವ ಜಾತಿಯದು? ಹಣ್ಣುಗಳಿವೆಯೆ' ಎಂದು ಕೇಳಿದ. 'ಜಂಬು ನೇರಳೆ. ಋತು ಮುಗಿತಿದೆ. ಆದರೂ ಕೊಂಬೆಗೆ ಅಲ್ಲೊಂದು ಇಲ್ಲೊಂದು ಇದೆ. ಮಿಥಿಲೆಯ ನೆಲದಲ್ಲಿ ಬೆಳೆವ ಎಲ್ಲ ಜಾತಿಯ ಹಣ್ಣುಗಳ ರುಚಿ, ಹೂಗಳ ವರ್ಣ, ಪರಿಮಳ ಬೇರಲ್ಲಿಯೂ ಇರದು' ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಿರುವಾಗಲೇ ನೇರಳೆ ಮರದಡಿಗೆ ಬಂದಿದ್ದವು. ರಾಮ ಗೋಣತ್ತಿ ನೋಡಿದ. ಮೇಲಕ್ಕೆ ಜಿಗಿದು, ಕೊಂಬೆಯನ್ನು ಹಿಡಿದು ಜಗ್ಗಿ ಕೈ ಬಿಟ್ಟು ಕೂಡಲೆ ನಾನು ಒಡ್ಡಿದ ಸೆರಗಿಗೆ ಬೊಗಸೆಯಷ್ಟು ರಾಮವರ್ಣದ ಫಲಗಳು ಉದುರಿದವು. ಉಪ್ಪುನೀರಿನಲ್ಲಿ ನೆನಿಸಿದ ನೇರಳೆಹಣ್ಣು ತಿನ್ನಲು ಹಿತವೆಂದ. ನಾನು ಮನೆಗೆ ಓಡಿ ಮಣ್ಣಿನ ಮರಗಿಯಲ್ಲಿ ಉಪ್ಪು, ನೀರು ಹಾಕಿ ತಂದು ಹಣ್ಣುಗಳನ್ನು ನೆನೆ ಹಾಕಿದೆ.

ನೀನು ಓಡುವಾಗ ಸೀರೆ ನೆಗೆ ಕಾಲಿಗೆ ತೊಡರಿ ಬೀಳುವಿಯೇನೋ ಎಂದು ಆತಂಕವಾಯಿತೆಂದು ನುಡಿಯುತ್ತಲೇ ಹಣ್ಣೊಂದನ್ನು ಬಾಯಲ್ಲಿಟ್ಟು ಚಪ್ಪರಿಸಿದ. ನಾನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಕಳಿತ ಹಣ್ಣುಗಳನ್ನು ಆರಿಸಿ ಕೊಡುತ್ತಿರುವಾಗ, ಶಬರಿಯನ್ನು ನೆನೆದು, ಆ ತಾಯಿಯ ಕಥೆ ಹೇಳಿದ. ಹೇಳುವಾಗ ಬಾಯಿ ತುಂಬಿಕೊಂಡ ರಸ ಕಟವಾಯಿಲ್ಲ ಜಿನುಗಿತು. ನಾನು ಅದನ್ನು ಸೆರಗಿನಿಂದ ಒರೆಸಿದೆ. ಪಟ್ಟುಸೀರೆ ಸೆರಗು ಕರೆಯಾಗುತ್ತೆ ಅಂದ. ನಿನ್ನ ಎಂಜಲ ಕರೆಯ ಸೆರಗು ನೋಡಲು ಚಿಂದವೆಂದೆ. ಸ್ವಯಂವರದಲ್ಲಿ ಮಾಲೆ ತೊಡಿಸುವಾಗ ಓರೆಗಣ್ಣಿನಿಂದ ನೋಡಿದಂತೆ ನೋಡಿದ. ನನ್ನಲ್ಲಿ ಆಗಿನ ಪುಳಕ ಮರುಕಳಿಸಿತು.

'ನೀನೇ ಹೊಲ ಉತ್ತು ಬಿತ್ತುತ್ತೀಯಂತೆ! ಲಕ್ಷ್ಮಣನಿಗೆ ಊರ್ಮಿಳೆ ಹೇಳಿದಂಥಂತೆ. ಅದಲ್ಲಿದೆ? ಈಗ ಯಾವ ಬೆಳೆಯಿದೆ'ಯೆಂದ. 'ಈ ತೋಟದ ಆಚೆಗಿದೆ. ರಾಗಿ ತೆನೆ ಕಾಳು ಹಿಡಿಯುತ್ತಿದೆ' ಎಂದೆ. ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗೋಣವೆಂದ.

ಹುಲುಸಾಗಿ ಬೆಳೆದ ರಾಗಿ ಹೊಲವನ್ನು ಕಂಡು ಹರ್ಷಿತನಾಗಿ, ತಬ್ಬಿಗೆ ಸಿಗುವಷ್ಟು ಪೈರನ್ನು ಎದೆಗಟ್ಟಿ ತೆನೆಗೆ ಮುತ್ತುಕೊಟ್ಟು, ನನ್ನ ಮೈ ನವಿರದ್ದಿತು. ಹಾಲಿಂಗಿದ ತೆನೆಯೊಂದನ್ನು ಹರಿದು, ಎಡ ಅಂಗೈಗಿಟ್ಟು ಬಲದಂಗೈಯಿಂದ ತಿಕ್ಕಿ, ಗಾಳಿಯೂದಿದ. ಹಸಿರುಕಾಳುಗಳ ನಡುವೆ ಬಿಳಿಕಾಳುಗಳು ಅವನ ಅಂಗೈಯಲ್ಲಿ ಪಚ್ಚೆ, ಮುತ್ತುಗಳಂತೆ ಹೊಳೆಯುತ್ತಿದ್ದವು. ನನ್ನ ಬಾಯಿಗೆಷ್ಟು ಹಾಕಿ, ಉಳಿದುದನ್ನು ತನ್ನ ಬಾಯಿಗೆ ಹಾಕಿಕೊಡು ದವಡೆಗೆ ತಂದು ನುರಿಸುತ್ತ, 'ಇದರ ಹಾಲು ಅಮ್ಮನೆದೆ ಹಾಲಂತಿದೆ' ಅಂದ. 'ಅದು ಭೂತಾಯ ಎದೆಹಾಲು' ಅಂದ. ಅದರಲ್ಲಿ ನಿನ್ನ ಬೆವರೂ ಹಾಲಾಗಿ ಕೂಡಿದೆ ಮೈಥಿಲೆ ಅಂದವನು, ಚಿಟಿಕೆ ಮಣ್ಣನ್ನು ಕಣ್ಣಿಗೊತ್ತಿ ಬಾಯಿಗೆ ಹಾಕಿಕೊಂಡ. ಮಣ್ಣುಕಣ ಮೆತ್ತಿದ್ದ ತುಟಿಯಿಂದ ನನ್ನ ಹಣೆಗೆ ಮುತ್ತುಟ್ಟಿ.

ತನ್ನ ಪಾಲಿನ ಹಣ್ಣುಗಳನ್ನು ಬೊಗಸೆಗೆ ತುಂಬಿಕೊಂಡ ಲಕ್ಷ್ಮಣ ನದಿಯತ್ತ ಹೆಜ್ಜೆ ಹಾಕಿದ. ನಾನು ಮುತ್ತುಗದ ಎಲೆ ಸಹಿತ ರಾಮನ ಬಳಿಗೆ

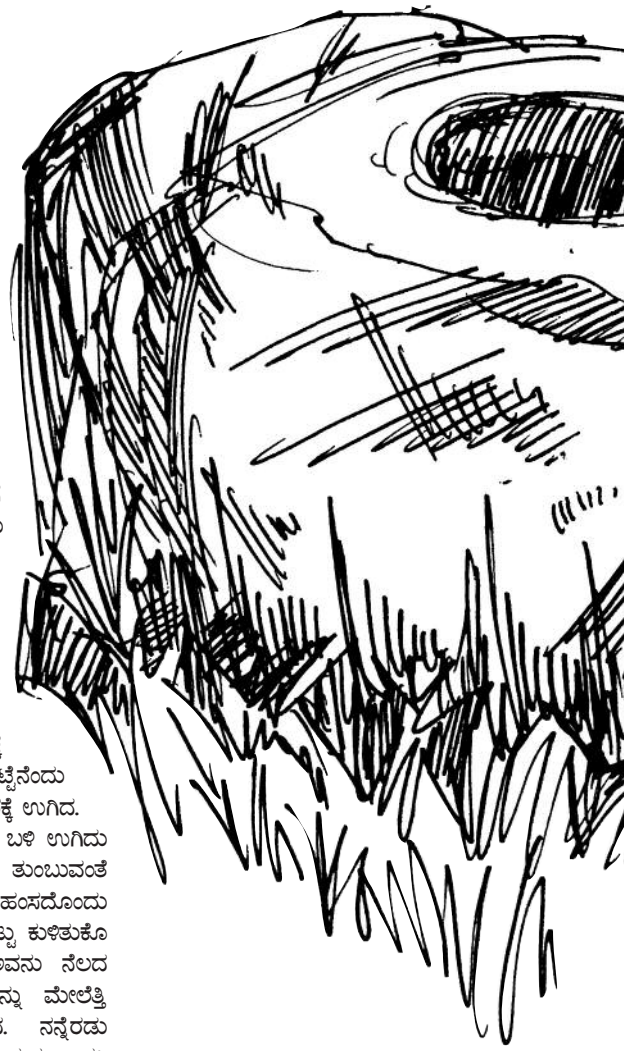
ಹೋದೆ. ಅವನು 'ಆ' ಎಂದು ಬಾಯಿ ತೆರೆದ. ದಪ್ಪ ಹಣ್ಣನ್ನು ಅವನ ಬಾಯಿಗೆ ಹಾಕಿದೆ. ಅವನು ಅಂಥದೇ ಹಣ್ಣನ್ನು ನನ್ನ ಬಾಯಿಗೆಟ್ಟು, ಚಪ್ಪರಿಸಿ ಚಪ್ಪರಿಸಿ ರಸಖಂಡವನ್ನು ನುಂಗುತ್ತ ಹೇಳಿದ, 'ಜಾನಕೀ ಬೀಜವನ್ನು ಹೆಚ್ಚು ದೂರಕ್ಕೆ ಉಗಿಯುವ ಪಂದ್ಯ ನಮ್ಮಿಬ್ಬರ ನಡುವೆ. ಸೋತವರು ಗೆದ್ದವರನ್ನು ಹತ್ತು ಕ್ಷಣ ತೊಡೆ ಮೇಲೆ ಕೂರಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು.' 'ನನಗೆ ಸಮ್ಮತಿ' ಎಂದೆ. ಮೊದಲು ನೀನು ಎಂದ. ಪಂದ್ಯಕ್ಕೆ ಕರೆದ ನೀನೇ ಮೊದಲು ಅಂದೆ. ವಾದಾಂತ್ಯಕ್ಕೆ ಇಬ್ಬರೂ ಒಟ್ಟಿಗೆ ಉಗಿಯಲು ಒಡಂಬಟ್ಟವು.

ರಾಮನನ್ನು ತೊಡೆಯ ಮೇಲೆ ಕೂರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಭಾಗ್ಯವನ್ನು ನೆನೆಯುತ್ತ ತುಟಿಗಳನ್ನು ಮುಂದಕ್ಕೆ ಚಾಚಿದಾಗ ನಾನು ಉಗಿದು ಬಿಟ್ಟೆನೆಂದು ಅವನು ಒಂದು ಅಡಿಯಷ್ಟು ದೂರಕ್ಕೆ ಉಗಿದ. ನಾನು ನನ್ನ ಬಲಗಾಲ ಹೆಬ್ಬೆಟ್ಟಿನ ಬಳಿ ಉಗಿದು ಗೆದ್ದೆ. ಅವನನ್ನು ನನ್ನೆರಡು ತೊಡೆ ತುಂಬುವಂತೆ ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿಕೊಂಡೆ. ಅವನು ಹಂಸದೊಂದು ರೆಕ್ಕೆಯಷ್ಟು ತೂಕವಿದ್ದ. 'ಭಾರಬಿಟ್ಟು ಕುಳಿತುಕೊ ಇಕ್ಷ್ಣಾಕು ಕುಲತಿಲಕ' ಎಂದೆ. ಅವನು ನೆಲದ ಮೇಲಿದ್ದ ತನ್ನೆರಡೂ ಕಾಲುಗಳನ್ನು ಮೇಲೆತ್ತಿ ಈಗ ಭಾರವಾಗಿದೆಯೆ ಎಂದ. ನನ್ನೆರಡು ತೋಳುಗಳನ್ನು ಅವನ ಕೊರಳ ಸುತ್ತ ಬಳಸಿ ಸಮತೂಕವಾಯಿತೆಂದೆ. ರಾಮ ನನ್ನ ಕೆನ್ನೆಗೆ ಕೆನ್ನೆ ಒತ್ತಿ ನಾನೀಗ ಸೀತಾರಾಮ ಅಂದ.

ಲಕ್ಷ್ಮಣ ಹಲಸಿನ ತೊಳೆ ಬಿಚ್ಚಿ, ಬೀಜ ತೆಗೆದು ದೊನ್ನೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ಜೇನುತುಪ್ಪಕ್ಕೆ ಹಾಕುತ್ತಿದ್ದ. ಆಗಸದಲ್ಲಿ ಮಂದಗಾಮಿ ಕನ್ನೆಮೋಡಗಳ ಕಂಡು, ನೆಲದ ಮುಂಗಾರ ಕರೆಗೀತೆ ನನ್ನೆದೆಗೆ ಇಳಿಯುತ್ತ ಆರಂಭ ಮಾಡುವ ಆಸೆ ಹುಟ್ಟಿಸಿತು. ಜೇನು ಹಿಡಿದ ಹಲಸಿನ ತೊಳೆಗಳ ದೊನ್ನೆಯನ್ನು ಲಕ್ಷ್ಮಣ ನನ್ನ ಮುಂದಿರಿಸುವಾಗ ಹೇಳಿದ, 'ಈ ಮುಂಗಾರಿಗೆ ಹೊಲ ಮಾಡಿ ಬೇಸಾಯ ಮಾಡಬಹುದು ಇಲ್ಲಿ.'

'ಕೃಷಿಗೆ ನೇಗಿಲು ಎತ್ತುಗಳು ಬೇಡವೆ' ಅಂದ ಲಕ್ಷ್ಮಣ. 'ಬಾಣಗಳಿವೆಯಲ್ಲ' ಅಂದೆ. 'ಅವು ಇರುವುದು ರಕ್ಷಣೆಗೆ. ಮೊನಚು ಮೊಂಡಾದ ಬಾಣಗಳು ರಕ್ಷಣೆಗೆ ತರವಲ್ಲ' ಅಂದ. 'ಕುಲುಮೆ ಇರಿಸಿ ಕಾಸಿ ಬಡಿದರೆ ಮೊನಚಾಗದೆ' ಎಂದೆ. ಆಗುವುದೆಂದ ಲಕ್ಷ್ಮಣನ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ಒಪ್ಪಿಗೆಯ ಸೂಚನೆ ಇಣುಕಿತು. ನಮ್ಮ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಆಲಿಸುತ್ತಿದ್ದ ರಾಮ ಮೌನವಾಗಿದ್ದ. ಅದು ಸಮ್ಮತಿಯೋ ಅಸಮ್ಮತಿಯೋ ತಿಳಿಯದಾಗಿತ್ತು.

ರಾತ್ರಿ. ಲಕ್ಷ್ಮಣ ಗುಡಿಸಲ ಅಂಗಳದಲ್ಲಿ ಪಹರೆಗೆ ನಿಂತಿದ್ದ. ನಾನು ರಾಮನಿಗೆ ತುಸು ದೂರದಲ್ಲೆ ಮಲಗಿದ್ದೆ. ನಿದ್ರೆ ಹಿಡಿಯದೆ

ಹೊರಳಾಡುತ್ತಿದ್ದ ರಾಮ ಹೇಳಿದ, 'ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ಬೇಸಾಯವೆಂದರೆ ಗಿಡಮರ ಕಡಿಯುವುದು. ನಮಗೆ ಗೋಚರವಾಗದಂತೆ ಸಹಜೀವನ ನಡೆಸುವ ಜೀವಿಗಳನ್ನು ಅನಾಥವಾಗಿಸುವುದು. ಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನು ನಿರಾತಿತಗೊಳಿಸುವುದು. ಪರಿಸರದ ಸಮತೋಲನವನ್ನು ಕಡಿಸುವುದು. ಹೊಂದಾಣಿಕೆಯ ಕೊಂಡಿ ಕಡಿಯುವುದು. ಜಲಾಶ್ರಯಗಳ ದುರ್ಬಳಕೆ. ಅಯೋಧ್ಯೆಯನ್ನು ವಿಸ್ತರಿಸುವಾಗಲೆಲ್ಲ ಹೀಗೆ ಆದುದು ಚರಿತ್ರೆ ಯಲ್ಲಿದೆ. ನಾವು ರೈತರಲ್ಲ ಜಾನಕಿ. ಅವರಿಗೆ ತಿಳಿದಿರುವ ಸಂಗೋಪಾನ ತತ್ವ ನಮಗೆ ತಿಳಿಯದು. ಲಕ್ಷ್ಮಣನಿಗೆ ಇದು ಸಮ್ಮತಿಯೆಂದು ತಿಳಿದೆಯೆ? ನೀನು, ನಾನು ಹೇಳಿದ್ದನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸುವುದು ಅವನ ಗುಣವಲ್ಲ ಅನ್ನುವುದನ್ನು ಮರೆಯಬೇಡ. ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ಆಗಂತುಕರ ವ್ಯವಸಾಯ ಸರಿಯಲ್ಲ.'

ಅಂತಃಪುರದಲ್ಲಿ ಬಿಟ್ಟು ಉಳಿದಂತೆ ರಾಮ ಮಿತಭಾಷಿ. ಅವನಾಡುವ ಮಾತನ್ನು ಅದರ ಜಾಡಿನಲ್ಲೇ ನಮ್ಮೊಳಗೇ ವಿಸ್ತರಿಸಿಕೊಂಡು ಅವನ ಇಂಗಿತವನ್ನರಿಯಬೇಕು. ಅಂಥವನು ಇಂದು ಇಷ್ಟು ಮಾತನಾಡಿ ಅಚ್ಚರಿ ಮೂಡಿಸಿದ್ದ. ಈ ಮಾತುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಅನೇಕ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಗಳಿವೆ ಅನ್ನಿಸಿತು.